

В. А. Кузьменкозаступник голови Окружного адміністративного суду
міста Києва

УДК 342.922

СУТНІСТЬ ПРИМУСУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

На підставі міждисциплінарного розгляду концепції державно-правового примусу визначаються ознаки примусу в адміністративному процесі. Доводиться, що основний зміст примусу в адміністративному процесі полягає у правозастосовній діяльності адміністративного суду щодо забезпечення належного виконання обов'язків суб'єктами адміністративно-процесуальної діяльності.

Ключові слова: державно-правовий примус, процесуальний примус, суд, адміністративне судочинство, адміністративний процес.

Важко переоцінити значення адміністративної юстиції для утвердження законності в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Саме адміністративне судочинство має своїм завданням захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій (ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України) (КАС України).

У свою чергу, будучи органом державної влади, суд наділений владними повноваженнями як щодо безпосереднього вирішення справ адміністративної юрисдикції, так і у процесі здійснення правосуддя в адміністративних справах. Тому діяльність суду безпосередньо пов'язана із категорією державного примусу.

Питання примусу взагалі мають не тільки правовий характер, оскільки є одним із способів впливу на суспільні відносини. Тому у філософії, політології, соціології, а також у ряді юридичних наук категорії примусу, державно-правового примусу порівнюють, а подекуди й ототожнюють з категоріями державної влади, сили, насилля, відповідальності, санкції, маніпулювання, адміністрування, впливу. Щодо цього неможливо однозначно стверджувати про правильність чи неправильність того чи іншого підходу, оскільки для кожного випадку звертається увага на різні аспекти цього явища, використовується різна методологія тощо. У зв'язку з цим постійно вимагається уточнення значення примусу для проведення того чи іншого дослідження.

Окрім цього, поняття примусу має специфічне значення, розуміння, тлумачення та використання у різних галузях юридичної науки. Примус в адміністративному (судовому) процесі, як і будь-які інші інститути адміністративного судочинства, є новим, оскільки адміністративна юстиція як самостійний вид процесуальної діяльності наразі перебуває на етапі становлення. Тому для формулювання галузевої концепції примусу доцільно використати загальні напрацювання щодо примусу, а також простежити взаємозв'язок із ознаками та проявами примусу в адміністративному матеріальному (публічному) праві, а також враховувати наявні напрацювання цієї категорії у цивільному процесуальному праві як материнській галузі процесуального права некримінальної юрисдикції, з якої й має свої витoki законодавство про адміністративне судочинство в Україні. Зважаючи на це, дослідження проблем примусу в адміністративному судочинстві є складним,

враховуючи необхідність поєднання наявних напрацювань у відповідних галузях юридичної науки.

Відтак, окрім наявних ґрунтовних досліджень у галузі адміністративного судочинства (В. Б. Авер'янов, С. Ф. Демський, І. П. Голосніченко, Т. О. Гуржій, С. В. Ківалов, І. Б. Коліушко, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, Р. О. Куйбіда, О. В. Кузьменко, О. Н. Панченко, О. М. Пасенюк, Ю. С. Педько, В. Г. Перепелюк, А. В. Руденко, І. Л. Самсін та ін.), необхідно враховувати наявні дослідження у галузі цивільного процесуального та господарсько-процесуального права, дослідження подібних категорій у науці кримінального процесу, а також висновки матеріальних галузей та загальної теорії права.

Тому *метою нашого дослідження* — виступає виявлення сутності примусу в адміністративному процесі через з'ясування теоретичної характеристики його ознак.

Державний примус виступає як засіб правового забезпечення належного функціонування правової системи на різних етапах реалізації права — як на етапі реалізації (застосування) норм об'єктивного права, результатом чого є виникнення правовідносин, так і на етапі здійснення суб'єктивного права, що є елементом правового відношення [1, с. 7].

Враховуючи те, що примус в адміністративному судочинстві належить до загальної категорії правового примусу, слід констатувати, що він є *різновидом правового примусу*. Загальна теорія права в цілому під державним (правовим) примусом¹ розуміє конкретні засоби впливу, які пов'язані з обмеженнями в тій чи іншій формі свободи особи, хоча і тут є різні тлумачення. Так, наприклад, І. С. Самощенко та М. Х. Фарукшин визначають державний примус як спостереження за правомірною поведінкою учасників суспільних відносин, дослідження обставин вчиненого правопорушення, розгляд та вирішення справ, реалізацію санкцій [4, с. 54]. Таким чином, судочинство загалом також є примусом.

При цьому слід погодитись із чітким розмежуванням понять “адміністративно-процесуальний примус” та “примус, визначений нормами адміністративного процесуального права”. У цьому зв'язку достатньо співзвучними є міркування з приводу необхідності розмежування понять “адміністративно-правовий примус” і “примус, передбачений нормами адміністративного права”, “заходи адміністративно-правового примусу” і “заходи примусу, що передбачені нормами адміністративного права”, де останнім охоплюються не тільки заходи адміністративно-правового примусу, а й дисциплінарні та матеріальні санкції, які передбачаються адміністративно-правовими нормами [5, с. 5, 16].

Правовий примус у судочинстві можна умовно розділити на два поняття: родове — “примус у цивільному судочинстві” та видове — “процесуальний примус” [6, с. 462]. Сфера застосування процесуального примусу має обмежений характер і в цілому не характеризує специфіку правового регулювання у сфері судочинства [6, с. 464–465; 7, с. 54–55].

У зв'язку з цим не можна погодитись із міркуванням, висловленим в одному із підручників з адміністративного процесу, що судовий примус отримав назву процесуального, оскільки його застосовують виключно під час розгляду та вирішення адміністративним судом публічно-правового спору по суті [8, с. 223].

Проведення поділу форм примусу на судовий та адміністративний (позасудовий) [9, с. 412], на нашу думку, також є не досить оптимальним, оскільки таку класифікацію фактично проведено не за змістовою характеристикою особливостей примусу, а лише за суб'єктом застосування норм про примус, адже навіть у тому випадку, коли суд приймає рішення про застосування заходів примусу, сам не виступає безпосереднім суб'єктом його застосування.

¹ Д. Г. Нохрін вказує на те, що у правовій державі доцільно говорити про тотожність понять “державний примус” та “правовий примус”, оскільки дії владного суб'єкта повинні відбуватися у правовій формі [2, с. 19]. Хоча здебільшого зустрічаються випадки класифікації примусу на правовий і неправовий, легітимний і нелегітимний (Т. О. Коломоєць, О. М. Шевчук) [3, с. 14; 1, с. 11].

За допомогою примусу здійснюється *вплив на суспільні відносини*, що становить ще одну ознаку примусу і в адміністративному процесі. У цілому переважна більшість вчених погоджується у тому, що примус слід визначати через категорію впливу, хоча у цьому випадку слід чіткіше виявити взаємозв'язок та співвідношення понять “правовий примус”, “правове регулювання”, а також “метод правового регулювання”. Але є інші підходи й обґрунтування. Так, А. А. Благодир, Н. Г. Нохрін визначають примус через категорії “метод управлінської діяльності” [10, с. 8–9], “метод управління” [2, с. 10] із використанням даних науки адміністративного права [11, с. 29–30, 38, 177], але слід уточнити, що через категорію методу державного управління визначаються методи безпосереднього впливу владних суб'єктів на поведінку суб'єктів, які перебувають у підпорядкуванні. І хоча відносини між судом та учасниками адміністративного процесу не можна назвати відносинами рівності, але й не можна однозначно стверджувати, що учасники процесу перебувають у підпорядкуванні суду. Погоджуємось, що відповідно до ч. 2 ст. 123 КАС України головуючий у судовому засіданні керує його ходом, однак таке керівництво обумовлене необхідністю дотримання процесуальної форми і спрямуванням діяльності адміністративного суду для досягнення мети адміністративного судочинства.

В. В. Комаров та О. В. Рожнов визначають процесуальний примус як сукупність передбачених заходів примусового впливу [6, с. 462–463]. У цьому випадку, на наш погляд, увагу звертається лише на статичну складову примусу, таким чином випускаючи з уваги безпосередній вплив на учасників цивільного процесу. Якщо навіть виходити з того, що заходи процесуального примусу є реакцією суду [12, с. 213], то залишається невизначеним поняття “процесуальний вплив”.

Спільне з іншими видами примусу полягає у тому, що він має *державно-владний характер*, тобто реалізується у відносинах між уповноваженим органом державної влади (в адміністративному процесі, судом), реалізується у формі правових відносин між судом та іншими учасниками процесу, щодо яких застосовується процесуальний примус. Це надає примусу офіційного характеру.

Етимологія поняття вказує на те, що такий вплив на суспільні відносини має *примусовий характер*, тобто застосування примусу незалежно від волі та бажання особи, щодо якої він застосовується. У літературі вказується, що заходи державного примусу як метод застосовуються на основі переконання та лише після переконання [8, с. 223]. З таким висновком однозначно погодитись важко, оскільки застосування переконання та примусу для упорядкування суспільних відносин обумовлені у самому механізмі правового регулювання, відображені у правових нормах, апробовані правозастосовною практикою, при цьому переконання як спосіб впливу фактично має лише статичну складову, закріплену у законодавстві і не передбачає механізму застосування безпосередньо у діяльності суду. Примус, у свою чергу, застосовується лише у тому випадку, коли настали передбачені законом підстави, при цьому його застосування належить до дискреційних повноважень суду.

Зазвичай, примус визначають як *фізичний, майновий, моральний (психічний), організаційний вплив* держави. Особливість застосування примусу в адміністративному процесі полягає у тому, що суд безпосередньо не застосовує примус (окрім організаційного), а лише приймає рішення про його застосування. Щодо фізичного впливу як прояву примусу у процесі, то він може полягати, наприклад, у застосуванні активних дій до порушників порядку у залі судового засідання, приводі свідків тощо. Майновий аспект примусу полягає у впливі на майнову сферу особи, щодо якої він застосовується і може полягати, наприклад, у накладенні штрафів, покладенні обов'язку відшкодувати майнові збитки у процесі, судові витрати у справі².

Психічний примус має неоднозначну оцінку у юридичній науці. Так, О. М. Шевчук, наприклад, вказує на те, що психічний примус — це метод впливу,

² Не усі із наведених випадків застосовуються в адміністративному процесі України.

у процесі якого особа сприймає думку суб'єкта правового впливу, але це сприйняття пов'язане з утиском волі особи. У цих умовах відсутня переконаність особи у правильності, соціальній справедливості та юридичній доцільності громадської думки і відповідної поведінки. При цьому особа свідомо змушена діяти саме таким чином під впливом примусу. Спочатку цей примус виступає як форма психічного впливу (загроза застосування санкції), а після порушення вимог правової норми цей примус може набувати інших форм і видів [1, с. 10–11]. Щодо цього достатньо обґрунтованим є висновки Д. Г. Нохріна, який вказує на те, що психічний примус не можна визначати як вид державного примусу, оскільки психічний вплив на конкретну особу залишає цій особі право вибору: діяти відповідно до застосованого ззовні психічного впливу чи ні. У примусі такої свободи і вибору вже нема, існує тільки необхідність, примусовий вплив забезпечує невідворотність отримання бажаної (з точки зору законодавця) поведінки [2, с. 13]. При цьому на правову характеристику та оцінку дій особи не впливає те, за допомогою якого чинника (внутрішнього переконання чи вимушеної усвідомленої поведінки під загрозою застосування примусу) особа вчиняє правомірні дії у рамках адміністративного процесу.

Прикладом застосування психічного примусу в адміністративному процесі може стати попередження (ст. 270 КАС України), однак, будучи *de jure* нормативно визначеним як захід процесуального примусу (ст. 269 КАС України), *de facto* виступає способом переконання (внутрішнього бажання) учасників адміністративного процесу про необхідність належної поведінки у судовому засіданні. При цьому не виключено, що відповідний учасник адміністративного процесу чи особа, яка присутня у залі судового засідання, в подальшому буде дотримуватися порядку у залі судового засідання усвідомлено, не тільки у зв'язку з тим, що до них можуть бути застосовані інші санкції. Окрім цього застосоване попередження водночас є одним із юридичних фактів юридичного складу підстави застосування іншого заходу процесуального примусу — видалення із залу судового засідання.

Враховуючи специфіку адміністративно-процесуальних відносин, примус може застосовуватися виключно судом (інші учасники адміністративного процесу, зокрема судовий розпорядник не наділені повноваженнями щодо застосування примусу).

Особливістю примусу в адміністративному процесі є визначення *суб'єктів впливу*, тобто до кого може він застосовуватися. Виходячи із положень законодавства про адміністративне судочинство, констатуємо, що він (примус) може застосовуватися як до учасників адміністративного процесу, так і до осіб, які не є суб'єктами адміністративних процесуальних правовідносин. У зв'язку з цим виникають питання про характер примусу, внаслідок якого він застосовується судом щодо осіб, які не є учасниками процесу (особи, які присутні у залі судового засідання, органи та посадові особи, на які судом покладаються обов'язки у рамках адміністративного процесу, які не мають адміністративно-процесуального статусу).

Примус виникає у рамках здійснення адміністративного судочинства (адміністративного процесу), оскільки визначений нормами адміністративного процесуального права, предметом якого є суспільні відносини, які виникають між адміністративним судом та іншими суб'єктами адміністративно-процесуальних відносин з приводу розгляду та вирішення справи адміністративної юрисдикції. Примус може бути застосований у випадках, визначених законом, протягом усього процесу по справі.

Підставою для застосування примусу в адміністративному процесі є наявність певних обставин (даних, фактів), з якими пов'язується можливість застосування примусу. Зазвичай, на перше місце при характеристиці примусу у матеріальному праві ставиться питання відповідальності, прояви її у формах юридичної відповідальності: кримінальної, адміністративної, дисциплінарної і майнової, а також у застосуванні уповноваженими державними органами та посадовими особами інших заходів примусового впливу щодо осіб, які не виконують вимоги правових норм

[13, с. 35–36]. При цьому примус ширше відповідальності, але відповідальність все ж є примусом.

На сьогодні неоднозначно оцінюється наявність процесуальної відповідальності. Так, в українській науці цивільного процесу наявність галузевої відповідальності переважно заперечується, зводячи процесуальний примус до заходів, які мають превентивну функцію [6, с. 462]. Однак заходи захисту (відновлення) — це лише різновид правового примусу [14, с. 52–53]. Водночас В. М. Кравчук та О. І. Угриновська вважають заходи процесуального примусу формою процесуальної відповідальності учасників процесу за невиконання процесуальних обов'язків [15, с. 301].

Н. О. Чечіна під цивільною процесуальною відповідальністю³ пропонувала розглядати обов'язок учасників цивільного процесу діяти у рамках правил, встановлених нормами цивільного процесуального права; закріплену нормами цивільного процесуального права необхідність поведінки, яка полягає в обов'язку обрати у своїй діяльності варіант, приписаний нормами; і обов'язок зазнати передбачених нормами невігідних наслідків у випадку добровільного невиконання процесуальних правил [16, с. 624]. Фактично мова йде про позитивні та негативні аспекти юридичної відповідальності. Про необхідність розгляду змісту процесуальної відповідальності з урахуванням позитивного та негативного її аспектів йдеться в окремих дослідженнях з кримінального процесу, внаслідок цього обґрунтовується доцільність існування двох форм реалізації кримінально-процесуальної відповідальності (добровільної та примусової) [17, с. 19].

М. Й. Штефан цивільну процесуальну відповідальність розглядав через призму санкцій, які поділяв на заходи захисту (наприклад, відмова у прийнятті позовної заяви до провадження суду, залишення заяви без руху, попередження) і заходи відповідальності (стягнення судових витрат і збитків, примусовий привід, видалення із залу судового засідання тощо) [18; 19].

Особливість окремих заходів примусу в адміністративному процесі полягає у тому, що вони мають, з одного боку, ознаки заходів захисту, а другого, — є заходом відповідальності, який застосовується до учасника процесу за невиконання чи неналежне виконання процесуального обов'язку.

Саме на аспекті відповідальності такого заходу процесуального примусу, як видалення свідка або відповідача, який злісно порушує порядок судового засідання, із залу судового засідання, вказувала Н. О. Чечіна [16, с. 627]. Хоча первісно метою видалення особи із залу судового засідання є створення умов для нормального ходу розгляду адміністративної справи, а відтак виконання завдань судочинства. Компонент відповідальності також існує при застосуванні приводу, оскільки, з одного боку, шляхом застосування такого заходу створюються умови для встановлення дійсних обставин справи, а з іншого, — застосовується санкція до свідка, який не виконав обов'язку з'явитися за викликом суду.

У цьому аспекті достатньо цікавими є судження О. М. Шевчук про те, що для правової системи України є характерним акцентування уваги на застосуванні заходів відповідальності, що проявляється навіть у санкціях, які є мірами захисту, але, як правило, тягнуть додаткові обтяження для порушника [1, с. 6–7].

У зв'язку зі певним змішуванням процесуального примусу та юридичної відповідальності достатньо справедливими є зауваження щодо юридичної техніки викладу змісту чинного Кодексу про адміністративне судочинство України. Так, враховуючи мету процесуального примусу в адміністративному процесі вказується на виправданість, по-перше, виокремлення у КАС України окремого розділу, присвяченого цим заходам. По-друге, необґрунтованим є розміщення цього розділу наприкінці вказаного кодексу [8, с. 228].

Процесуальний примус застосовується з метою впорядкування та охорони процесуально-правових відносин, які виникають під час розгляду та вирішення

³ На той час адміністративна юстиція була складовою цивільної процесуальної форми.

адміністративним судом публічно-правових спорів. Процесуальний примус безпосередньо пов'язаний із питаннями організації адміністративного судочинства. Процесуальний примус має загальний характер, тобто може застосовуватися у провадженні у суді першої, апеляційної чи касаційної інстанцій, під час провадження за нововиявленими обставинами. Тому логічним було б включення цих статей до розд. II "Організація адміністративного судочинства" в якості окремої глави.

Зважаючи на викладене, не можна вважати достатньо обґрунтованими висновки як про наявність окремого виду юридичної відповідальності — процесуальної (у нашому випадку адміністративно-процесуальної), так і про те, що в адміністративному процесі не встановлено заходів відповідальності за невиконання чи неналежне виконання процесуальних обов'язків в адміністративному процесі.

Важливою ознакою примусу в адміністративному процесі є те, що *процесуальний порядок* його застосування визначений законом у передбаченій законом формі. Як правило, примус застосовується негайно на підставі процесуального акта суду.

Отже, зміст примусу в адміністративному процесі полягає у тому, що це передбачена нормами законодавства про адміністративне судочинство правозастосовна державно-владна діяльність суду, яка реалізується у формі правових відносин (як правило, процесуальних), полягає у зобов'язанні до застосування фізичного, майнового, морального або організаційного впливу на учасників адміністративного процесу та інших учасників суспільних відносин щодо належності виконання обов'язків у ході адміністративно-процесуальної діяльності.

Список використаних джерел

1. *Шевчук, О. М.* Засоби державного примусу у правовій системі України [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 "Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень" / О. М. Шевчук ; Національний ун-т внутрішніх справ. — Х., 2003. — 20 с.
2. *Нохрин, Д. Г.* Государственное принуждение в гражданском судопроизводстве [Текст] : [монограф.] / Д. Г. Нохрин. — М. : Волтерс Клувер, 2009. — 256 с.
3. *Коломоєць, Т. О.* Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 "Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право" / Т. О. Коломоєць ; Національний ун-т внутрішніх справ. — Х., 2005. — 43 с.
4. *Самощенко, И. С.* Ответственность по советскому законодательству [Текст] / И. С. Самощенко, М. Х. Фарукшин. — М. : Юрид. лит., 1971. — 239 с.
5. *Продаєвич, В. О.* Місце адміністративної відповідальності в системі заходів адміністративного примусу [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 "Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право" / В. О. Продаєвич ; Інститут законодавства Верховної Ради України. — К., 2007. — 19 с.
6. *Комаров, В. В.* Заходи процесуального примусу [Текст] / В. В. Комаров, О. В. Рожнов / Курс цивільного процесу : [підруч.] / [В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.] ; за ред. В. В. Комарова. — Х. : Право, 2011. — С. 459–473.
7. *Комаров, В. В.* Заходи процесуального примусу [Текст] / В. В. Комаров, О. В. Рожнов / Теорія та практика судової діяльності : [наук.-практ. посіб.]. — К. : Атіка, 2007. — С. 47–58.
8. Адміністративний процес України [Текст] : [навч. посіб.] / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. — К. : Прецедент, 2007. — 531 с.
9. Адміністративне право України. Академічний курс [Текст] : [підруч.] : [у двох томах] / ред. кол. : В. Б. Авер'янов (голова). — К. : Юридична думка, 2004. — Том 1. Загальна частина. — 584 с.
10. *Благодир, А. А.* Застосування примусу під час провадження слідчих дій [Текст] : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. юридичних наук : спец. 12.00.09 "Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність" / Благодир

- Ангеліна Адамівна ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. — К., 2009. — 17 с.
11. *Атаманчук, Г. В.* Теория государственного управления. Курс лекций [Текст] / Г. В. Атаманчук. — М. : Юрид. лит., 1997. — 400 с.
 12. *Гопанчук, В. С.* Статті 90–94 [Коментар] [Текст] / В. С. Гопанчук // Цивільний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / С. С. Бичкова, Ю. В. Білоусов, В. І. Бірюков та ін. ; за заг. ред. С. С. Бичкової. — К. : Атіка, 2008. — С. 213–218.
 13. *Чечина, Н. А.* Об уголовно-процессуальной и гражданско-процессуальной ответственности [Текст] / Н. А. Чечина, П. С. Элькин // Чечина, Н. А. Избранные труды по гражданскому процессу. — СПб. : Изд-во СПб. госуд. ун-та. Серия “Петербургская классика. Право”, 2004. — С. 601–613.
 14. *Кожевников, С. Н.* Государственное принуждение: особенности и содержание [Текст] / С. Н. Кожевников // Советское государство и право. — 1978. — № 5. — С. 47–53.
 15. *Кравчук, В. М.* Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України [Текст] / В. М. Кравчук, О. І. Угриновська. — К. : Істина, 2006. — 944 с.
 16. *Чечина, Н. А.* Категория ответственности в советском гражданском процессуальном праве [Текст] / Н. А. Чечина // Чечина, Н. А. Избранные труды по гражданскому процессу. — СПб. : Изд-во СПб. госуд. ун-та. Серия “Петербургская классика. Право”, 2004. — С. 621–632.
 17. *Гаврилюк, Л. В.* Відповідальність слідчого: кримінально-процесуальні засади [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 “Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза” / Л. В. Гаврилюк ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. — К., 2009. — 18 с.
 18. *Штефан, М. Й.* Санкції цивільного процесуального права [Текст] / М. Й. Штефан // Вісник Академії правових наук України. — 2003. — № 2 (33) — 3 (34). — С. 482–496.
 19. *Штефан, М. Й.* Цивільне процесуальне право. Академічний курс [Текст] : [підручн.] / М. Й. Штефан. — К. : Ін Юре, 2005. — 624 с.

Надійшла до редакції 30.11.2011

Кузьменко В. А. Сущность принуждения в административном процессе

На основании междисциплинарного рассмотрения концепции государственно-правового принуждения определяются признаки принуждения в административном процессе. Приходится, что основное содержание принуждения в административном процессе заключается в правоприменительной деятельности административного суда относительно обеспечения надлежащего выполнения обязанностей субъектами административно-процессуальной деятельности.

Ключевые слова: *государственно-правовое принуждение, процессуальный принуждение, суд, административное судопроизводство, административный процесс.*

Kuzmenko, V. A. The Essence of Enforcement in the Administrative Process

The signs of enforcement in the administrative process are determined on the basis of the interdisciplinary consideration of the concept of public and legal coercion. It is proved that the basic content of enforcement in the administrative process is in the law enforcement of the administrative court in relation to the proper performance of the duties by the subjects of administrative and procedural activity.

Key words: *public and legal coercion, process enforcement, court, administrative proceedings, the administrative process.*

